

Miðvikan

Tummas á Skipanesi: Á hvala- støð í 1913 hinumegin knøttin

Tað er kent, at hóast føroyingar eru fáir, so hava teir til allar tíðir sløðst alla staðni um heim. Longu fyri 100 árum síðan funnust føroyingar á norskari hvalastøð í South Georgia

Tummas (1876-1947) fór fyri 100 árum síðani til South Georgia at arbeiða á hvalastøð

Hvalabátur í Grytviken

Henda frásøgnin er um Thomas Jacobsen, Tummas í Grønuskriðu á Skipanesi, sum fór hesa longu leiðina. Sonur hansara, Valdimar, er ein fróðarmaður, sum í síni tíð hevði fleiri áhugaverdar frásagnir í FF-blaðnum. Hann er høvudskealdan til hesa frásøgn:

Tummas Jacobsen var føddur á Skipanesi í 1876. So ringar vóru umstøðurnar heima á Skipanesi, at tá ið hann var 10 ára gamal mátti hann fara út at arbeiða, hann fór til Lassen Weihe á Selatrað. Á Selatrað varð Tummas eisini konfirmeraður. Tá ið hann er í kirkjuni, er hann í klæðunum hjá Andreas Weihe, sum var nógv eldri enn Tummas, so klæðini munnu helst hava verið nakað stór uppi á honum.

Síðani fór Tummas til Norðragøtu at búgva, har hann kom at vera í Blásastovu, har tað nú er fornminnisavni. Blásastova er næsta grannahús til Mortanstovu, har systir Tummas, Marin, giftist inn. Har fekk hann tað gott. Hann kom hann eisini seinni at búgva í Gøtu, og hann gjørdist eisini limur í kommunustýrinum.

Tá ið Jóan David, beiggi Tummas, bygd í úti á Fløtum í Norðragøtu, stóð Tummas fyri byggingini. Hann hevði nevniliga lært at smíða í Mikladali, har hann fann ta fyrru konuna. Jóan David hevði keypt so

nógv tilfar, at nógv var til avlops, tá ið hann var liðugur. Tummas bygd tiskil upp í húsini hjá Jóan David av avlopstilfarinum. Fyri at fáa timbrið at strekkja betur kloyvdi hann plankarnar, og hetta riggaði væl.

Í 1909 flytir Tummas yvir aftur á Skipanes, og hann fer at arbeiða í smiðjuni á bedingini á Skála. Tá var eingin vegur, men tað lá væl fyri at fara um fjørðin í báti.

Til Suður Georgia

Í 1913 tekur Tummas eitt stig, sum sjálvst í dag vildi verið hildið at vera stórt. Hann fer til Suður Georgia, sum er ein partur av Falklandsøggjunum, sum liggja út fyri Argentina. Har arbeiðdi hann á eini hvalastøð. Tá ið bretski flotin í 1982 fór til Falklandsøggjarnar at taka tær aftur frá Argentina, sum hevði hersett tær, var South Georgia fyrsta landi teir tóku aftur. Hetta er nærur so langt burtur úr Føroyum, sum tað kann vera.

Tað var jú soleiðis, at norðmenn høvdu stórt hvalaveiðuvirksemi í Suðurishavinum. Hetta var jú langt heimanífrá, so teir bygdu hvalastøðir har á leiðini. Í 1904 bygd skiparin Carl Anthon Larsen eina hvalastøð í Grytviken í South Georgia, og navnið sigur eisini, hvussu har sá út. Víkin var formað

sum ein grýta. Øll útgerðin til støðina varð sigld allan tann langa teinin úr Sandefjord, sum var hvalahøvudsstaðurin í Noregi tá.

South Georgia er 4.000 ferkilometrar til stóddar. Her býr einki fólk fast nú. Hóast ein partur av Falklandsøggjunum, liggur South Georgia 1.300 km úr Falklandsøggjunum sum vit kenna tær. Meira enn helvtin av South Georgia er fjald av kava. Tað sigst, at tað vóru aðrir føroyingar, sum fóru hagar at arbeiða. Um nakar veit um nakran av teimum at siga, høvdu vit fegin viljað frætt.

Tummas fekk arbeiði her gjøgnum Salvesen í Leith. Skipið, hann fór við, kallaðist "Kurunda", og tað tók ein mánað at sigla til Suður Georgia. Teir fóru eisini inn í Afrika eftir monnum, sum skuldu arbeiða á hvalastøðini.

Hesir seks menninir, sum komu umborð í Afrika, vóru mettir at vera hálvavegna villir, so kokkurin gav teimum bara onkran mat upp í eina spann, og úr henni ótu teir við hondunum.

Men so ein dagin gav kokkurin einum av teimum skafigreiður, knív, gaffil og skeið. Nakað aftan á hoyrdist soverðið løgið klirr, tá ið hesin sami maðurin gekk. Tá sá kokkurin, at maðurin hevði brotið skafigreiðirnar sundur og hongt

tær niðanfyri knæ til pynt.

Sum tíðin leið, blivu hesir menninir av allar raskastu arbeiðsmönnum, og Tummas gjørdist vinur við fleiri av teimum.

Ein teirra kallaðist Pietro og ein Tiofildavas. Pietro var serliga sterkur. Tá ið teir fara norður aftur til Afrika aftaná tíðina á South Georgia, vórðu hesir menninir settir av, har teir vóru tiknir umborð. Pietro kom tá umborð aftur við eini stórarí teggju av bananum at geva teimum. Teggjan var so stór, at Tummas mátti fáa ein mann at hjálpa sær at bera hana niður í maskinrúmið. Har var so mikið heitt, at bananirnar kundu búnast har, so tær kundu etast.

Shackleton sum húsfólk

Aftur til Suður Georgia. Hiðani vóru nógv hendingar at siga frá, og var tað serliga vetrarkvöldini heima á Skipanesi, at tey sótu og lurtaðu og lurtaði eftir søgum hagani, sum Tummas greiddi frá.

Tann mest spennandi av hesum frásagnunum var um pólfararan Ernest Shackleton, sum gjørdist heimskendur fyri sínar ferðir til Suðarpólin. Tá var hvørki útvarp ella sjónvarp, so tey høvdu góða tíð at lurta, og tað kendist næstan, sum at Ernst Shackleton gjørdist húsfólk heima hjá teimum.

Skipið hjá Shackleton "Endurance" lá ein góðan mánað á King Edvard Cove, sum Gryteviken var kallað á enskum. Smiðurin á støðini og Tummas gjørdur eitt tannhjól aftur umborð á skipi hansara. Hetta tók sína tíð, so Tummas kom tí at kenna allar umborð, eisini Ernest Shackleton sjálvan.

Hetta árið var serliga ringur vetur, so Ernest Shackleton mátti liggja og bíða eftir líkindum, og teir blivu tí nakað seinkaðir á síni ætlaðu ferð til Suðarpólin. Tummas sá teir so ongantíð aftur, eftir at teir vóru farnir.

Annars var hetta ein minniligur vetur, tí hann var so serliga kaldur.

Júst hendan ferðin hjá Shackleton gjørdist ein tann mest kenda pólkanningarferðin í søguni. Filmur er gjørdur um ferðina, og hevur hesin eisini verið vístur í føroyska sjónvarpinum.

Aðrir vóru komnir til Suðarpólin frammanundan, men Shackleton setti í seg, at hann skuldi fara tvørtur um Suðarpólin frá strond til strond. "Endurance" fór úr London í august 1914. Fyrsta støðin var South Georgia, og her var tað, at leiðirnar hjá Tummas og Shackleton krossast.

Bert tveir dagar eftir, at "Endurance" var farin úr South Georgia tann 5. desember 1914, sigldi teir seg